

MANAGEMENT AND ECONOMICS OF ENTERPRISES

DOI: 10.46340/eujem.2022.8.3.3

Olena Kudyrko, PhD in Economics

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5090-1208>

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics, Ukraine

Inna Kopchykova, PhD in Economics

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7752-1603>

Vinnitsia Institute of Trade and Economics of State University of Trade and Economics, Ukraine

METHODOLOGICAL APPROACHES TO CASH FLOW MANAGEMENT AT THE ENTERPRISE

Олена Кудирко, кандидат економічних наук

Інна Копчикова, кандидат економічних наук

Вінницький торговельно-економічний інститут Державного торговельно-економічного університету, Україна

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

The article considers the essence of cash flow analysis as a component of enterprise management system. The purpose of the article is to substantiate the main aspects of cash flow management of the enterprise. The information base of scientific research was the works of domestic and foreign scientists, research of world companies, relevant Internet sources. Structural and systemic approaches, methods of synthesis and analysis, comparison and generalization are used to achieve this goal. Cash flow analysis allows you to assess the company's performance in the past, present and can be used to plan and forecast cash flows in the future. It is proved that the analysis of cash flows is a necessary condition for making effective management decisions, it allows you to identify the main trends and patterns of enterprise development. It is noted that the analysis of cash flows should be carried out based on the tasks, information base and user needs. The importance of cash flow information is revealed, because reliable and objective information is an important tool for internal and external users, who can use it to assess the financial condition of the company and make certain management decisions. The place of money in the formation of working capital as a component in its structure is studied. The results of the analysis of capital structure can be judged on the degree of liquidity of current assets. It is determined that the formation of cash flows is associated with the state of the enterprise's calculations. It is proved that in order to avoid a deficit or profit (surplus) of cash, it is necessary to achieve a balance of positive and negative cash flows. The results of the study showed that the analysis of cash flows of the enterprise allows you to objectively assess the level of efficiency of financial and economic management of the enterprise, its ability to function in modern realities. Recommendations for improving the efficiency of cash flow management are provided.

Keywords: capital, cash flow management, cash flow, cash, control, enterprise.

Постановка проблеми. Розвиток національної економіки призвів до підвищення самостійності підприємств у прийнятті управлінських рішень та, як результат, їх юридичної та економічної відповідальності за власні показники господарської діяльності. З огляду на це, фінансова сфера діяльності підприємств має бути сконцентрована на підвищенні ефективності управління грошовими

коштами, дебіторською заборгованістю, станом товарно-матеріальних цінностей, платоспроможністю та іншими сферами, що мають відношення до фінансово-господарської діяльності підприємства. Відповідно задля реалізації даної мети необхідно здійснювати управління грошовими потоками. Адже правильність його здійснення призведе до ефективності господарювання за різних умов ринкової економіки, збільшення прибутку, підвищення рентабельності та загалом стабільності фінансового стану підприємства.

Мета статті. Метою даного дослідження є обґрунтування основних аспектів управління грошовими потоками підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні проблеми управління грошовими потоками суб'єкта господарювання висвітлено в працях зарубіжних і українських учених. Зокрема, серед дослідників цієї теми слід виділити таких як: І. О. Бланк, М. Д. Білик, С. О. Зубков, К. В. Ізмайлов, О. В. Кнейслер, В. В. Ковальова, М. Я. Коробов, С. М. Кундрата, Л. А. Лахтіонов, Г. Й. Островська, А. М. Поддєрьогін, С. В. Чорна, А. Д. Шеремет. Проведене дослідження виявило недостатню розробленість теорії й методології управління грошовими потоками. У сучасних умовах розробка гнучкого механізму управління процесом контролю за грошовим потоком, його регулювання, забезпечує прискорення оборотності активів підприємства та отримання стійкої фінансової рівноваги на ринку.

Виклад основного матеріалу. Підприємство, під час здійснення своєї діяльності повинне володіти грошовими коштами. Так як вони є необхідними для купівлі техніки, виробничих матеріалів, оплати праці, будь-яких розрахунків з контрагентами, з бюджетом, з різними видами фінансово-кредитної системи.

Грошові кошти є ключовою ланкою та найбільш ліквідною частиною оборотних активів підприємства, вони відіграють важливу роль під час операційної діяльності та охоплюють усі види розрахункових і касових операцій.

Грошові кошти взаємопов'язані як із заборгованістю підприємства перед його кредиторами, так і з заборгованістю дебіторів перед підприємством. Суть даних взаємозв'язків полягає в можливості погашати підприємством свої зобов'язання грошовими коштами, отриманими від погашення покупцями зобов'язань перед підприємством. Саме тому, в процесі управління грошовими коштами потрібно особливу увагу приділяти їх використанню та формуванню в процесі господарської діяльності, так як саме дані показники є основою для формування платоспроможності підприємства.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку зазначає, що грошові потоки – це надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів¹.

Аналізуючи термінологію, яку пропонують нам провідні вчені-економісти, можна також говорити про те, що існує багато способів інтерпретації грошового потоку як економічної складової (рис. 1). Тому, за результатами дослідження різних літературних джерел, можна сформулювати наступне загальне визначення: грошові кошти, отримані підприємством внаслідок здійснення своєї операційної діяльності, називають грошовим потоком. Грошові надходження повинні бути постійними і динамічними, тобто грошовий потік має бути безперервним.

Досліджуючи грошовий потік підприємства, а саме надходження та вибуття грошових коштів можна зрозуміти абсолютно всю систему його функціонування. Тому, необхідність більш ефективного та сучасного управління на підприємстві грошовими потоками можна визначити такими критеріями² як:

- потік грошових коштів забезпечує господарську діяльність на усіх її етапах;
- залежно від того, на скільки синхронізовані між собою в обсязі та часі грошові потоки, можна говорити про рівень розвитку та фінансовостійкість підприємства;
- ритмічність операційної діяльності залежить від забезпечення раціонального грошового потоку;
- ефективність здійснення управління грошовими потоками забезпечується меншою потребою підприємства у залученні позикового капіталу;
- оптимізація грошового потоку призводить до прискорення оборотного капіталу підприємства;
- дієві методи та способи управління грошовими потоками спричинюють змогу підприємства підвищити свою прибутковість та зменшити ризик неплатоспроможності.

¹ Міжнародний (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів», 2012 (Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку). Офіційний сайт Верховної Ради України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text> (2022, квітень, 20).

² Височіна, Л. В. (2021). Теоретичні засади управління грошовими активами підприємства. *Економічна думка*, 23, 347-356.

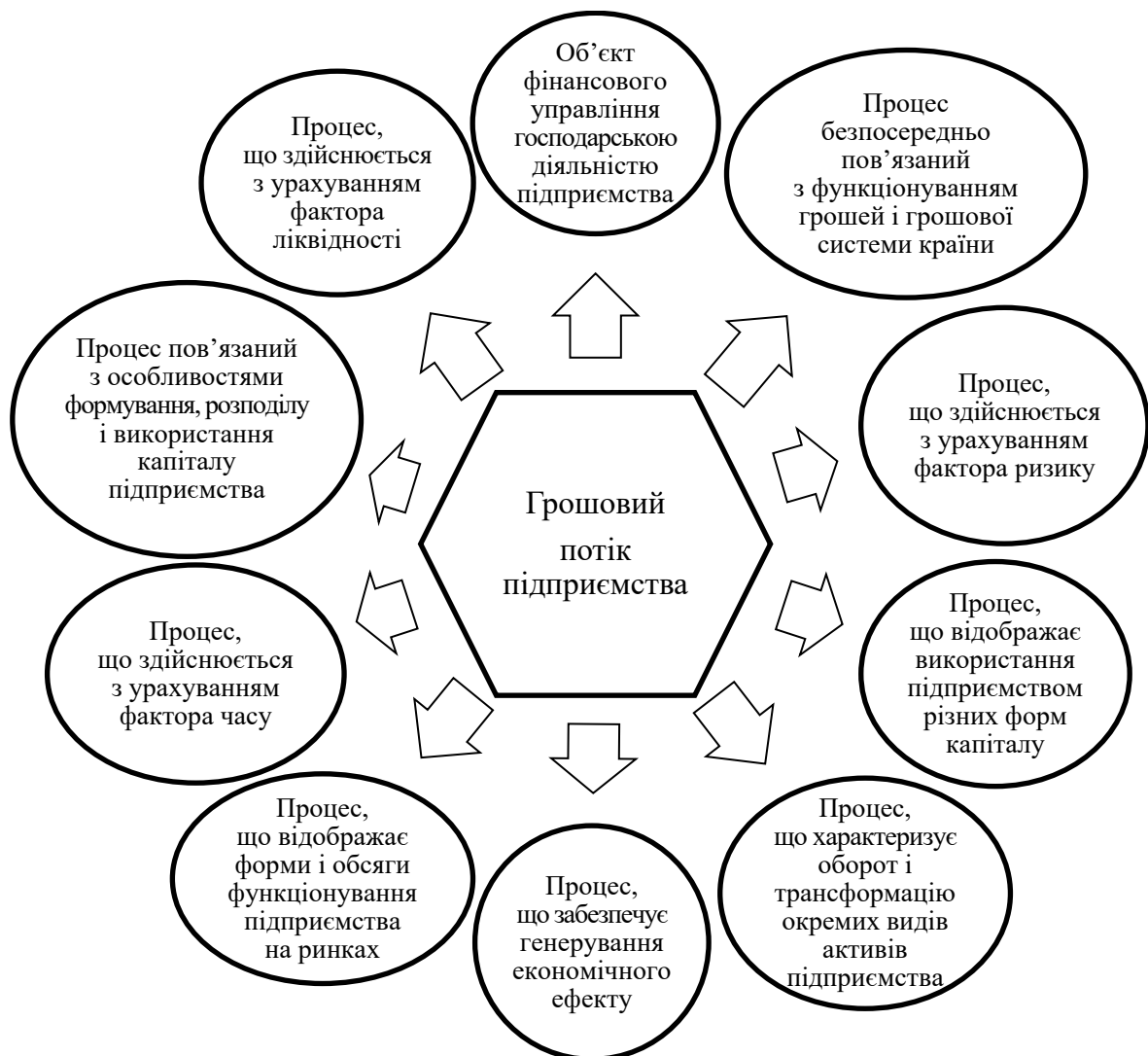

Рис. 1. Основні сутнісні характеристики грошових потоків підприємства

Джерело: розроблено авторами

Раціональне управління грошовими потоками підприємства є вагомим елементом процесу збільшення обігу його капіталу. Отже, прибутковість діяльності підприємства прямо взаємодіє із системою управління грошовими потоками.

Здійснення ефективного управління грошовими потоками передусім ґрунтується на принципах інформаційної достовірності, збалансованості, ефективності та ліквідності.

1. Принцип ефективності може передбачати вкладення власних коштів підприємства, які є тимчасово вільними, у фінансові інвестиції.

2. Збалансованість визначає оптимальний поділ грошових потоків за обсягами, видами, часовими інтервалами чи будь-якими необхідними критеріями.

3. Забезпечення підприємства необхідною, достатньою та вірогідною інформаційною базою, при цьому обов'язково користуючись національними та міжнародними нормативами, передбачається принципом інформаційної достовірності.

4. Принцип ліквідності означає змогу підприємства оперативної та швидко перетворювати власні активи в грошові кошти, при цьому не понісши великих фінансових втрат.

Управління грошовими потоками – це динамічний багатоплановий процес, що передбачає сотні можливих варіантів фінансово-господарських рішень, які коректуються відповідно до умов, що диктує підприємству ринкове середовище. Рішення та заходи з управління грошовими потоками, що розроблені та є ефективними для одного підприємства, можуть бути абсолютно недоцільними щодо їх реалізації для іншого підприємства. І це природно. Адже саме багатоваріантність рішень

та підходів, їх унікальність у кожній конкретній ситуації і повинні бути основою будь-якого управлінського процесу. Однак повинен бути сформований своєрідний «кістяк» управління, який визначає основні його аспекти. Ним виступає організаційно-економічний механізм управління грошовими потоками підприємства, тобто система взаємопов'язаних між собою елементів, яка визначає і забезпечує реалізацію комплексу заходів на кожному з етапів управління грошовими потоками¹.

Сам механізм управління грошовими потоками на підприємстві можна назвати моделлю конкретних дій заради досягнення поставлених цілей з приводу формування та оптимізації грошових коштів, що дасть змогу підприємству отримувати постійний дохід. Тому, на наш погляд, здійснення такого механізму доречно поділити на стадії² (рис. 2).

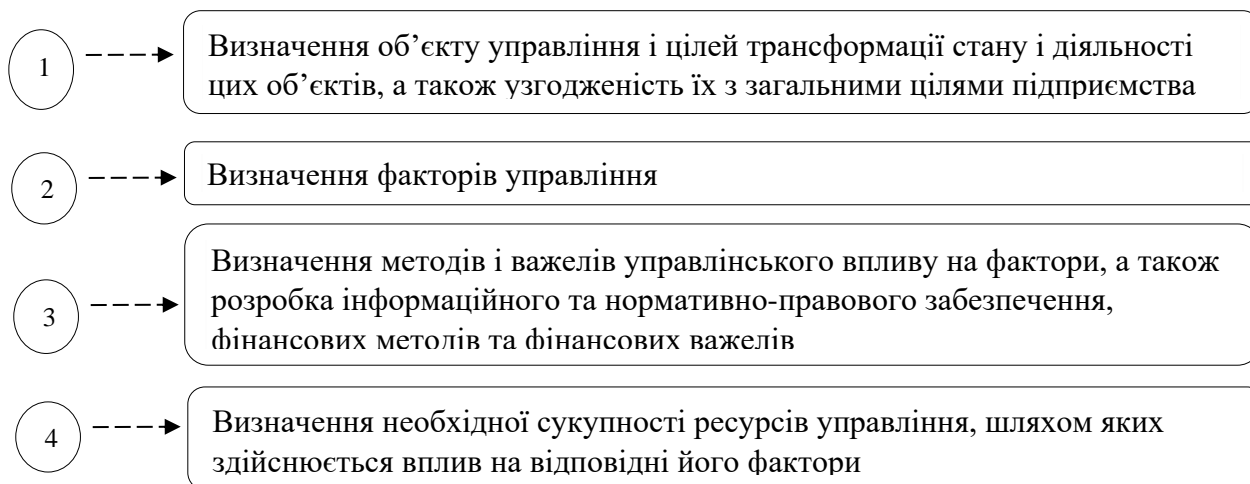

Рис. 2. Стадії механізму управління грошовими потоками на підприємстві

Джерело: розроблено авторами

На початковій – першій стадії, під час здійснення формування процесу управління грошовими потоками важливим є поставлення мети задля забезпечення завдань управління грошовими коштами, їх запасами на підприємстві та рухом.

Другим кроком створення механізму управління коштами є узгодженість усіх факторів та критеріїв управління за допомогою зіставлення показників, що

були запланованими та фактично отримані внаслідок здійснення такого процесу управління.

Наступним кроком буде формування джерел інформації, нормативно-правового забезпечення та розробка фінансових методів й важелів, якими буде здійснюватись механізм управління грошовими потоками підприємства.

До останньої стадії такого процесу відноситься створення необхідних ресурсів управління, тобто таких джерел, що є впливом на фактори управління різної природи, а саме: фінансової, матеріальної, соціальної тощо.

Водночас, вагомим чинником, який усесторонньо здійснює вплив на управління грошовим потоком та його використання є планування. Тобто задля того, щоб підприємства могли чітко встановлювати власні цілі, напрямки господарської діяльності, визначаючи стан організації у майбутньому.

На сьогодні, в умовах воєнного стану в Україні, здійснення управління грошовим потоком на підприємствах є актуальним та вимагає вдосконалення.

Економічний дисбаланс економіки, різкі порушення у виробництві та торгівлі, зміна конкурентних умов на ринку тощо, все це вимагає покращення процесу стратегічного планування та обґрунтованих управлінських рішень підприємствами щодо руху грошових коштів. Тобто,

¹ Крушельницька, О. В. (2016). Удосконалення системи управління витратами на підприємствах. *Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування*, 1(51), 178-182. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2010-1\(51\)-178-182](https://doi.org/10.26642/jen-2010-1(51)-178-182).

² Левченко, К. В. (2019). Управління грошовими потоками підприємства. *Економікус*, 18, 141-146.

на сучасному етапі функціонування підприємствам необхідно швидко виявляти зміни в напрямках діяльності, шляхом проведення постійного моніторингу руху грошових коштів і зосереджувати ресурси на важливих та пріоритетних для себе цілях.

Ефективний для підприємства рух грошових коштів залежить від постійного контролю за цим процесом та поліпшення методів управління. Основою такого вдосконалення є дослідження стану грошових потоків на підприємствах, що перш за все починається з аналізу грошових потоків, джерелом інформації для якого є дані фінансової звітності. Відповідно, основними завданнями цього аналізу постають розкриття рівня належного та достатнього для підприємства формування грошових коштів, ефективність їх застосування, збалансування позитивного та негативного грошових потоків за обсягами та в часі.

Нині, попри складні умови ведення господарської діяльності, попри створенні нових умов і вимог, попри зміну законодавства та різних нормативів, все це великою мірою впливає на грошовий потік усіх установ та організацій. Але, зважаючи на це, підприємствам необхідно знаходити альтернативи задля продовження здійснення своєї діяльності, отримання прибутку та підтримання свого грошового потоку.

У період воєнного стану в країні одним із методологічних підходів управління грошовими потоками є їхня оптимізація, тобто створення процесу відбору кращих форм їх організації враховуючи всі умови та фактори, що впливають на потік грошей. До завдань такої оптимізації можна віднести:

- 1) встановлення рівноваги грошового потоку та обсягу виробництва;
- 2) встановлення системності грошового потоку у часі;
- 3) збільшення вагомої частки грошового потоку.

Відповідно, основними об'єктами при таких завданнях оптимізації управління та заходами, що можна використати при їх організації, виступають:

1) позитивний чи негативний потік грошових коштів (якщо позитивний, то оптимізацію можна провести таким шляхом як: активне створення портфеля фінансових інвестицій, додаткові емісії акцій, дострокова виплата довгострокових фінансових кредитів; якщо ж це негативний грошовий потік – коригування та зменшення сум постійних витрат, припинення фінансового інвестування тощо);

2) чистий грошовий потік (шляхом зниження сум постійних та змінних витрат; створення ефективною цінової політики, що призведе до збільшення рівня прибутковості операційної діяльності) тощо.

Оптимізація грошових потоків є процесом вибору найкращих форм їх організації на підприємстві з урахуванням умов та особливостей здійснення господарської діяльності.

Актуальні проблеми, які виникають під час управління грошовими потоками підприємств в умовах кризи, доцільно згрупувати так:

- відсутність розмежування управління грошовими потоками в розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;
- низькій рівень застосування в процесах управління грошовими потоками сучасних інформаційних технологій;
- недотримання гнучкості планування грошових потоків;
- відсутність чітко розробленого процесу складання фінансових планів;
- низька ефективність використання грошових коштів у результаті здійснення підприємством зовнішньоекономічної діяльності;
- недотримання пропорцій розподілу грошових коштів для здійснення підприємством реальних та фінансових інвестицій;
- нераціональне встановлення інтервалів та методів планування¹.

Висновки. Таким чином, дослідивши дану тему, можна стверджувати, що контроль за грошовим потоком – це невід'ємна частина фінансової політики будь-яких підприємств. Оскільки від того, як ефективно та якісно здійснено управління грошовими коштами, буде залежати стійкість підприємства на економічному ринку, досягнення ним фінансового успіху, можливість розвиватися в майбутньому.

¹ Сергєєва, О. Р. (2017). Сутність та основні аспекти управління грошовими потоками підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 12 (2), 107-110.

Тобто, задля того, щоб підтримувати свою фінансову стійкість, підприємство повинно миттєво реагувати на зміни в законодавстві, проводити постійний комплексний аналіз, вміти правильно організувати власний рух грошових коштів, здійснювати моніторинг надходжень та витрат, при цьому забезпечивши перевищення доходів над витратами, які були понесені під час операційного циклу.

Це спричинить збереженню платоспроможності організацій та створить вдалі умови для їх функціонування.

Подальші дослідження варто спрямувати на розробку концептуальних положень системи управління грошовими потоками підприємства та обґрунтування теоретикометодологічних засад побудови її організаційно-економічного механізму в умовах мінливого ринкового середовища.

References:

1. Vycochina, L. (2021). Teoretychni zacady upravlinnia hroshovymy aktyvamy pidpryiemctva [Theoretical principles of management of monetary assets of the enterprise]. *Ekonomichna dumka* [Economic thought], 23, 347-356. [in Ukrainian].
2. Krushelnytska, O. (2016). Udoskonalennia systemy upravlinnia vytratamy na pidpryiemstvakh [Improving the cost management system in enterprises]. *Visnyk ZhDTU: Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia* [Bulletin of Zhdtu: Economics, Management and Administration], 1(51), 178-182. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2010-1\(51\)-178-182](https://doi.org/10.26642/jen-2010-1(51)-178-182). [in Ukrainian].
3. Levchenko K. (2019). Upravlinnia hroshovymy potokamy pidpryiemctva [Improving the cost management system in enterprises]. *Ekonomikuc*, 18, 141-146. [in Ukrainian].
4. *Mizhnarodnyy (standart) bukhhalterskoho obliku, 2012* (Rada z Mizhnarodnykh standartiv bukhhalterskoho obliku) [International (Standard) Accounting, 2012 (International Accounting Standards Board)]. *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrainy* [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_019#Text> (2021, April, 20). [in Ukrainian].
5. Serhieieva, O. (2017). Sutnist ta osnovni aspekty upravlinnia hroshovymy potokamy pidpryiemstva [The essence and main aspects of cash flow management of the enterprise]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu* [Scientific list of Uzhgorod University], 12(2), 107-110. [in Ukrainian].